

Jan Coopman vaart tegen Portugal

Zeer zeldzaam zijn de gegevens over de rol van onze Oostendse kapers in de strijd op zee van Spanje tegen de Portugezen, die zich van de Spaanse overheersing wilden bevrijden (1640-1668).

We vonden een boordjournaal terug, waarin één onzer Oostendenaars zijn tocht tegen de Portugezen beschrijft. Wegens de talrijke pittoreske gegevens, de omvang en de duur van de reis en tevens de gemaakte buit, loont het de moeite mee op reis te gaan met deze kaper, geheten Jan Coopman.

De naam Coopman bevindt zich reeds vermeld op de parochieregisters van Oostende in 1615. Wellicht is onze Jan een afstammeling van deze tak. Jan Coopman is nu precies niet de eerste de beste.

We vinden hem reeds vermeld als kapitein op 2 oktober 1642, bij het opbrengen van een prijs van zestig last en zes stukken, geladen met suiker, olie en tabak, die door hem veroverd werd samen met twee andere kapiteins.

Op 31 augustus 1643 zond hij, samen met collega Butiens, een dogger van tien last op naar Oostende.

Nog in september 1643 vermeldt de prijzenlijst van de Admiraliteit van Oostende een schip van honderd tachtig last, de "Witte Duyfve", veroverd door Coopman. Hij kwam Oostende binnen op 14 oktober 1644 met een fluit van honderd vijftig last, "den Jonghen Tobias", geladen met hout.

Op 29 juli 1645 werd nog door Coopman als buit opgezonden naar Oostende een "terneuf vaerder", d.i. een visser op New Foundland, van veertig last, van het strand afgehaald, en een haringbuis.

In oktober 1645 vermeldt de met Brussel gevoerde correspondentie van de Admiraliteit nog diverse prijzen, opgebracht na de doorbraak van de "Statenblokkade", d.i. de Hollandse blokkade, met zware oorlogsschepen, van de Vlaamse kust.

Jan Coopman vaart op 3 januari 1646 buiten de haven van Oostende in gezelschap van kapitein Manuel Butiens. Reeds op 6 januari kunnen ze een boot van veertig last, "de Fortune", van Vlissingen, geladen met vis en azijn, naar de thuishaven opsturen, en 's anderendaags, op 7 januari, volgt een galjoot van twintig last, met kastanjes en wijn.

Hetzelfde jaar, op 25 augustus, varen beide kapiteins opnieuw samen uit. En op 6 september zendt Coopman een fluit op, van honderdveertig last, hernomen op de vijand, en op 17 september is hij terug met een fluit van honderdvijftig last. Kortom, de buit van Coopman, alleen of in compagnie, wordt op vijf jaar tijd geschat op meer dan vijftig stuks.

Na de oorlog tegen de Hollanders gaat het vervolgens tegen de Engelsen. Hij voerde op dat ogenblik een fregat van acht stukken kanon waarmee hij vermeld staat op de lijst van de Admiraliteit van 1656. Hij kreeg daar patente ter kaapvaart voor op 9 februari 1656. Zijn fregat draagt de naam van "Ste Anne" en hij neemt er mee deel

aan de beruchte Engelse oorlogen, waarin ook de beroemde Erasmus de Brouwer zich glorieus onderscheidde. Coopmans maakte n.l. deel uit van een groep van twaalf fregatten, veertien snauws en één

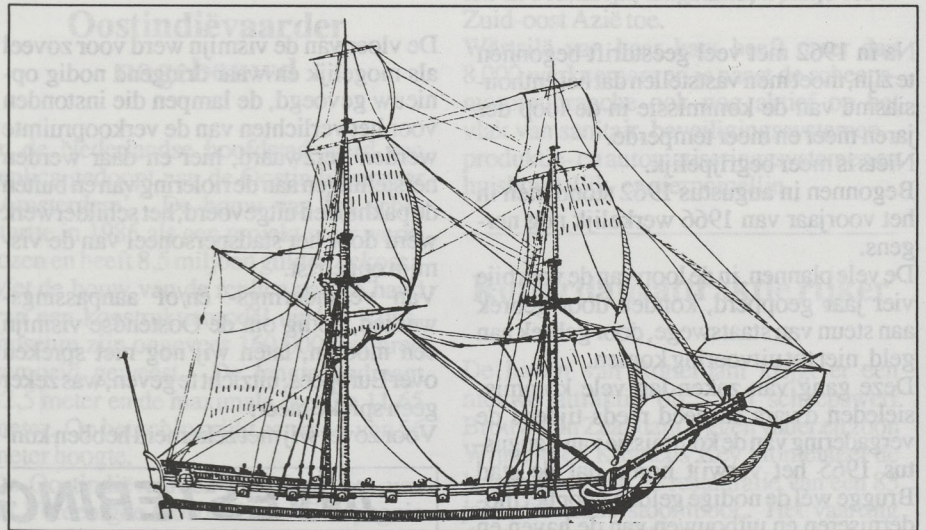
lange reis, die naar de Portugese wateren zal gaan.

Naar Portugal

Wij zullen zijn wedervaren van 16 september 1663 tot 1 augustus 1665, een lange tocht van bijna twee jaar, van dichtbij volgen.

Nadat de vrede met Engeland was gesloten kon de Oostendse kaapvaart voortgezet worden tegen Portugal, ver van huis, in totaal vreemde wateren.

De Portugezen hadden sinds ze hun vrijheid heroverd hadden in 1640, af te rekenen met de Spanjaarden en de Hollanders.

Een snauw (17de eeuw). Uit "Gens de mer à Dunkerque aux XVIIe et XVIIIe siècles, van A. Cabantous en J. Messiaen. 1977.

doggerboot, die te Oostende hun vaste thuishaven hadden en vooral tegen de Engelsen uitvoeren. Zijn fregat is zonder twijfel het schip dat met zijn acht kanonnen — er is er zomaar één — deelnam aan het gevecht van 13 mei 1656, waarin Erasmus de Brouwer werd krijgsgevangen genomen en gevankelijk naar een Engelse gevangenis werd gevoerd. Kronijkschrijver Bowens beschreef het gevecht met veel talent in zijn "Nauwkeurige Beschryving der oude en beroemde zee-stadt Oostende".

Coopman zal dus zeker ook zijn deel gehad hebben in de andere en talrijke zeegevechten met de Engelsen, die door Bowens worden aangegeven. Coopman verdwijnt uit de verhalen tot 4 september 1663, datum waarop hij opnieuw een kaperspatente kreeg, dit keer voor een fregat van zestig last, bewapend met tien stukken kanon en gedoopt met de weidse naam "Jesus, Maria, Joseph en Donaes". Hij stortte voor dit schip een zware borgsom zoals dit gebruikelijk was voor een

Onze kapers speelden hier hun rol in mee en opereerden hoofdzakelijk langs de Portugees-Spaanse kusten, tot aan de Azoren, en zelfs tot aan Gibraltar.

Reeds in 1656 signaleert men te Oostende de kapiteins Anthon Snip, Enghel Crop, Geraert Janssen, Laurens Andriessen, Anthon Clinckaert en Jacob Cauwel die met zwaar bewapende vaartuigen — van twaalf tot zesendertig stukken geschut — het Zuiden en zelfs de Turken (Barbarije of Noord-Afrika) onveilig maken.

De aanhef van het boordjournaal dat de tocht van Jan Coopman verhaalt is klassiek: "Relaet van Capn Jan Coopman commandeerende op eenen fregatte genaempt Jesus Maria Josep et Ste Donas uut Ostende gevaeren op den 16 Setember 1663 om te gaen crussen op de vianden van Sinen Connelike Magt van Spagnie voor sin eerste voyage".

Pas op 1 oktober vermeldt het journaal enig nieuws, n.l. de ontmoeting met een prijs van kapitein Joannes Bankaert van

Vlissingen, die Coopman heeft laten gaan. Dergelijke vriendschappelijke ontmoetingen op zee gingen geregeld gepaard met het uitwisselen van geschenken en werden soms uitvoerig weergegeven. Zo kwam Coopman bij een Engelse bark, beladen met fruit en wijn, en kreeg hij als geschenk "voor de sieken 6 granaatappels ende 12 sitronen". Men weet hoezeer dergelijke vruchten geapprecieerd werden, vooral als remedie tegen scheurbuik, de klassieke zeemansziekte van lange reizen.

Wanneer men op 19 oktober opnieuw een Engelsman ontmoette, deze keer geladen met rozijnen, bekwam men opnieuw van hem "voor de sieken 12 sitronen".

Op 30 oktober was Coopman in de buurt van de Azoren — "de Vlaemsche heylanden" — tussen Santa Maria en het eiland Sao Miguel, allebei eilanden van de Oostelijke Azoren, waar hij een Engelsman een kan brandewijn cadeau doet en er een half pond "tuback" en acht vissen (baquelau = kabeljauw) voor in ruil kreeg.

Op 20 november, eveneens bij Sao Miguel, kocht Coopman een ton tar uit een gestrande boot.

Wanneer 's anderendaags een Portugese schuit met zeven man aan boord bij Coopman komt, gebruikt hij die mannen om aan land water te gaan halen, maar hij is zo slim de meester van de "schutte" aan boord te houden "voor versekerincke dat sy wederomme comen souden"...

Op 27 november ontmoet Coopman de boot die ze op 20 november gestrand hadden gevonden, en die geladen was met tonnekens buskruit. Men haalt die buit aan boord, krijgt van de Portugees brandewijn, en wisselt de schipper van de "schutte" uit voor een rantsoen van twintig à tweeëntwintig "aragnappels"!

Na nog wat geven en krijgen met een Engelsman liepen de Oostendenaars binnen La Coruña, op 4 januari 1664, om op 12 februari terug in zee te lopen.

Er moeten toch wat zieken aan boord zijn geweest, want bij elke gelegenheid zocht Coopman de kans om sinaasappelen of citroenen te kunnen krijgen; zo ook van een Engelsman die van Brazilië komt en die hij ontmoet op 6 maart. Coopman wisselde met hem een koppel kiekens en vijfentwintig pond brood uit voor een tonneken anjovis, een vaatje olijven en veertig à vijftig "aranappels"

De uitwisseling van geschenken gaat verder, tot in de buurt van Fayal, in de Azoren.

Eigenlijk gebeurde er in die ganse tijd niets noemenswaardigs, het kleinere rantsoen

van de Portugese "schutte" uitgezonderd. Slechts op 10 juni — na zeven maanden — kon men vòdr Marin, (ten N. van Vigo) een Engelsman van Londen opbrengen naar Vigo, om hem te ontlasten van een deel van zijn lading, dat als goede prijs mocht aanzien worden, omdat het voor Portugal bestemd was. Blijkbaar zijn onze Oostendenaars blijven

vierennegentig Portugese soldaten transporteerde en die naar Lissabon wilde brengen, werd de Hollander gevankelijk naar Vigo gebracht als goede prijs. De lading werd aangeslagen, de schipper mocht echter "vrijende lybre" vertrekken. En de soldaten? "Middaegs de soldaeten laeten loopen..."! Zo ging dat om geen "enbras" te hebben. We hebben van de

Een fluit (uit de Encyclopédie van Diderot en d' Alembert).

rusten te Vigo, want slechts op 30 juli kwamen ze opnieuw in zee.

De ganse maand augustus ontmoette Coopman slechts Engelse schepen, w.o. een dat naar de Kaap de Goede Hoop (Caep de Esperance) ging om er neger-slaven te gaan halen.

Op 3 september liepen ze binnen in Marin, om te banken, en de dertiende werd wederom uitgezeld.

Men wisselde steeds maar tabak, sinaas-appelen en brandewijn uit.

Maar op 12 oktober werd het plotseling serieus.

Men geraakte in gezelschap van de Oostendse kapitein Adriaen Coots en men ontmoette vòdr Kaap Finisterre een Hollander, komende van Amsterdam, "de Craemer", geladen met veertig grote masten en duizend planken. Daar hij ook

rekening van die prijs sporen gevonden: de afrekening van die veertig masten gebeurde slechts op 23 juni 1685, hetzij meer dan twintig jaar nadien; intussen was reder Jan de Raedt reeds overleden en konden zijn erfgenamen er wel bij varen. Die langdurige afrekeningen waren trouwens een pest van de kaapvaart en lokten vaak protest uit bij reders en bemanning. De bemanning was soms reeds lang verdwenen vooraleer tot de verdeling van de winst kon overgegaan worden.

Nu, na deze eerste betekenisvolle buit, kon weer wat gerust worden tot 9 november, nadat het onweer Coopman had verplicht enkele dagen te schuilen bij Rodondella (bij Vigo).

Men stak zeker onder goed gesternte in

zee, want op 12 november werd het een grote dag.

Coopman en kapitein Gaspard Verstelle veroverden een Engelsman met negen stukken kanon, de "Willem", komende van "Terneuf" en geladen met tweeduizend kwintaal droge vis, willende naar Oporto. Deze terneufvaerder werd dadelijk opgezonden als buit naar Vigo.

Maar dezelfde dag, bij avond, was het een ganse meute Oostendenaars, Gaspard Verstelle, Jan Maes alias Majorke (!), Geraert Janssen de Jonge, Joost Pietersen, Jacob Delavoet en Pieter Moereman, die samen een Engelsman met negentien stukken kanon en geladen met drieduizend kwintaal droge vis en een andere Engelsman met duizend kwintaal droge vis, allebei bestemd voor Oporto, veroveren en opsturen naar Vigo. Na dat exploit noteerde de schrijver droogweg in zijn boordjournaal "sin alson ons fortune wederomme gaen zoeken..."

De "fortune" liet niet lang op zich wachten. Want op 22 november 's morgens, rond kaap Finisterre, zag Coopman een zeil dat naar kaap Finisterre toeliep. Hij maakte er jacht op en tegen de middag was hij erbij. Het was een Portugees met een zeer rijke lading.

De inhoud van het schip bedroeg vijf-

honderd vijftig kassen suiker, driehonderd vijftig rollen tabak, driehonderd vijftig huiden, Braziliaans hout (chacarandana) en zevenendertig olifantstanden.

Deze prijs zou, volgens onze Bowens, die er ook over spreekt, meer dan twee tonnen gouds" waard zijn geweest.

Volgens het journaal van Coopman zelf heeft de lading "goedt ende quaedt" negenenvijftigduizend pattacons opgebracht, terwijl het "hol vant schip" met al wat erbij was de som van achthonderd pattacons waard was, behalve, zegt het journaal eerlijkheidshalve, "eenige tuback ende huynen" die Coopman zelf ingepalmd had.

Deze prijs werd trouwens niet naar La Corufia opgebracht zoals Bowens meent te weten, maar naar Gibraltar, waar hij op 28 november arriveerde en er werd verkocht.

En dan bleef men lange tijd in Gibraltar liggen, omdat proces en verkoop zoveel tijd vergden en "wy soo lange int proces ende beslacht van den Conninck geweest hadden..." De zaak sleepte dus maanden aan, zoals zo dikwijls het geval was bij de afhandeling van de verkoop der prijzen.

Slechts op 21 juni 1665 vertrok men naar huis en kwam men op 22 juni in de baai van Cadix (Cales Males), om op 16 juli

1665 uit de baai van Cadix te vertrekken en op 1 augustus — "godt sy geloof" — terug te Oostende binnen te komen.

De reis had bijna twee volle jaren geduurd. Op 3 september is er een nieuwe patente ter kaapvaart op naam van Jan Coopman, voor een snauw van 25 last en zes stukken geschut, waarin Coopman zelf aandeelhouder is voor een achtste.

Verder horen we niets meer van hem. Heeft hij nog gekaapt? Of heeft hij ter koopvaardij gevaren? Wellicht zal nog eens een of ander dokument daarover gevonden worden en ons nadere gegevens bezorgen.

Walter Debrock.

Een indrukwekkende reeks

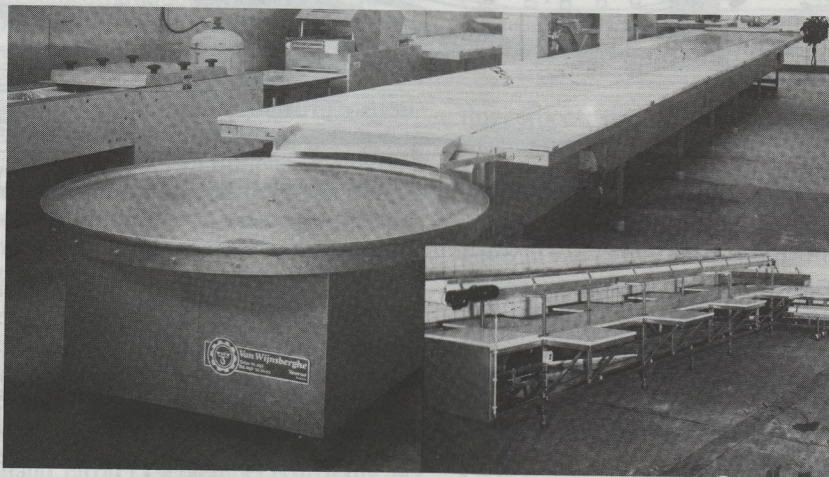
De auteur van deze serie "mannen met baarden" is in dit blad bezig aan een indrukwekkend stuk geschiedschrijving.

In deze reeks over de Oostendse kapers verschenen tot nu toe de levensbeschrijvingen van:

- Willem Bestenbustel, HVB 2, 1988
- Paulus Bestenbustel, HVB 3, 1988
- Erasmus de Brouwer, HVB 4, 1988
- Cornelis Rees, HVB 5, 1988
- Thomas Gournay, HVB 6&7, 1988
- Pieter de Ry, HVB 8&9, 1988
- Filips van Maestricht de Oude, HVB 10, 1988
- Filips van Maestricht de Jonge, HVB 11&12, 1988
- Michiel Mansvelt, HVB 1, 1989
- Jacob Gerrebrantz, HVB 2, 1989
- Michiel Canoen, HVB 3&4, 1989
- Passchier De Moor, HVB 5, 1989
- Matthieu De Moor, HVB 6, 1989
- Philippe De Moor, HVB 7, 1989
- Joannes Lindersen, HVB 8&9, 1989
- Anthon Lefebvre, HVB 10, 1989
- François Carpentier, HVB 11, 1989
- Jan Coopman, HVB 12, 1989.

En de reeks gaat verder.

VAN WIJNSBERGHE KONSTRUKTEUR VAN INOX INSTALLATIES

◆ Transportbanden	◆ Rookwagens
◆ Wasbakken met kniebediening	◆ Containers
◆ Inox deuren	◆ Wasmachines
◆ Inox rioleringen	◆ Kookketels
◆ Rekken en tafels op maat	◆ Alle maatwerk

EEN ADRES:

Van Wijnsberghe, Welvaartstraat 2 - B 8480 VEURNE
Tel. (058) 31.16.92 - Telex 81253